

Rețeaua anarhistă balcanică

Anonim

iulie 2023

Balcanii sunt, din punctul de vedere al puterilor existente, o regiune modelată de luptele pentru dominație dintre Imperiul Otoman, cel Austro-Ungar și cel Rus, de construcții naționale violente, de mai multe războaie, de schimburi de populație și de genociduri, precum și de experiența nu foarte îndepărtată a socialismului de stat din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Începând cu anii '80, regiunea a fost supusă unor politici neoliberale agresive promovate de Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială și Uniunea Europeană, emigrației în masă și naționalismului feroce, vizând nu numai minoritățile din interiorul statelor, ci adesea și statele vecine, ceea ce a dus la războaiele din anii '90.

Cu toate acestea, există și Balcanii „de dedesubt”. Regiunea găzduiește și mișcări și comunități care sfidează logica statului-națiune. Oamenii obișnuiau să fie (și, într-o anumită măsură, continuă să fie) multilingvi, multiculturali și multiconfesionali. Și le place să se amestece. Au existat mișcări antiimperiale, unele de eliberare națională, altele în mod expres antinaționaliste; au existat mișcări pentru egalitate socială și a existat rezistență împotriva războaielor. Noi, anarhiștii/-ele/-x, facem parte din această istorie de dedesubt, iar această broșură se referă la eforturile noastre de a construi o mișcare dincolo de granițele statelor și națiunilor.

De la prăbușirea comunismului de stat, anarhistele/-iștii/-x din diferite țări din regiunea balcanică au început să se întâlnească și să stabilească relații internaționale. În anii 2000, aceștia au format o rețea regională de ajutor mutual și solidaritate. Prin intermediul acestei rețele se schimbă experiențe și analize, se organizează întâlniri anuale sub egida Târgului Anarhist de Carte din Balcani, se fac acțiuni împreună și se editează publicații comune.

Cea de-a douăzecea aniversare a primului Târg Anarhist de Carte din Balcani, organizat în 2003 la Ljubljana/Slovenia, pare a fi o ocazie potrivită pentru a privi înapoi și a recapitula această istorie.

În acest scop, am făcut cercetări, am parcurs publicații și site-uri web și am discutat cu persoane din diferite țări care au fost implicate activ în organizarea regională. Paginile următoare au fost scrise de un tovarăș, însă sunt rezultatul unui proces colectiv la care au contribuit mulți/multe prieteni/-e/-x și tovarășe/-i/-x, oferind interviuri și sfaturi, furnizând texte și imagini, revizuiind și sugerând modificări. Bineînțeles, povestea pe care o spunem aici nu este și nu poate fi completă, deoarece nu am reușit să vorbim cu toți și toate cele care au contribuit la ea la un moment dat. Dacă am omis evenimente sau perspective importante, acest lucru nu s-a întâmplat intenționat și ne pare sincer rău!

Iztok: contacte internaționale între disidenți și anarhiști în timpul perioadei comuniste

După cel de-al doilea război mondial, partidele comuniste au preluat puterea în toate țările peninsulei Balcanice, în afară de Grecia. În Iugoslavia, o amplă mișcare de partizani care a beneficiat de un sprijin popular uriaș și a fost condusă de partidul comunist, i-a învins pe ocupanți, a cucerit puterea și a instaurat un regim autoritar. În Bulgaria și România, pe de altă parte, sovieticii au instalat la putere partide relativ mici. Orice opoziție față de noile dictaturi și chiar și disidența din partea altor oameni de stânga a fost persecutată și redusă la tăcere.

În acel moment, în Bulgaria exista cea mai mare mișcare anarhistă din regiune. Până în 1948, aceasta a fost complet suprimată: sute de militanți au fost trimiși în închisori și gulaguri, iar mai mult de o sută au fugit din țară, cei mai mulți dintre ei în Franța.¹ Până la sfârșitul anilor '80, anarhiștilor din Balcani le va deveni imposibil să se organizeze în mod vizibil, ca să nu mai vorbim de implicarea în rețele internaționale. Cu toate acestea, în Bulgaria, anarhiștii au menținut o rețea subterană, iar în celelalte țări anarhiștii individuali și disidenții antiautoritari au continuat să se opună regimului.

Mulți dintre cei care au fugit în cele din urmă din blocul estic au ajuns în Franța, mai ales la Paris. Aici, anarhistul și refugiatul politic iugoslav Paul Zorkin a încercat să adune alți refugiați din Iugoslavia, înființând, la începutul anilor '50, Federația Anarhistă Balcanică (Fédération Anarchiste Balkanique).² În unele din textele sale, Zorkin a scris despre socialistul iugoslav Svetozar Marković și despre viziunea

¹ Konstantin Behrends, „Die Geschichte der anarchistischen Bewegung in Bulgarien”, în Aleksandar Nakoff, *Knast, Lager und Verbannung – ein bulgarischer Anarchist erinnert sich*, Edition AV, 2021.

² ZORKINE, Paul [VRBICA dit], în *Dictionnaire des militants anarchistes*, online: <https://militants-anarchistes.info/?article6421>; Paul Zorkine (Pavle Vrbica, 1921-1962), în: *Antipolika*, 27.7.2017, online: <https://antipolitika.noblogs.org/post/2020/07/27/paul-zorkine/>.

sa asupra unei Federații Balcanice.³ Nu știm prea multe despre Federația Anarhistă Balcanică a lui Zorkin. Nici măcar renumitul istoric al mișcării anarhiste, Frank Mintz, nu a putut oferi informații despre aceasta.⁴

Anarhiștii bulgari aflați în exilul la Paris au înființat și ei o organizație și au început să publice reviste, cărți și broșuri. Una din publicațiile lor a fost revista *Iztok*, „iztok” fiind cuvântul bulgar pentru „est” (sau „răsărit”). Primul număr în limba bulgară a apărut în 1975, iar în 1979 a fost lansată o ediție în limba franceză. Într-un interviu din 1991, Nikola Tendjerkov, emigrant anarhist bulgar și editor al revistei *Iztok*, își amintea cum a apărut ideea de a lansa revista:

*Am văzut că inițiativele refugiaților bulgari din Franța, în special cele axate pe situația din Bulgaria, nu au pus situația anarhiștilor bulgari în raport cu situația celor din alte țări din Europa de Est. Am decis că trebuie făcut ceva și am lansat revista intitulată *Iztok*. Scopul acesteia era să acopere țările din Europa de Est din punct de vedere anarhist. La scurt timp după aceea, mi s-au alăturat și alți anarhiști din diferite țări comuniste și *Iztok* a apărut și în limba franceză.⁵*

Iztok acoperea, dintr-un punct de vedere libertar, țările din blocul estic, inclusiv Cuba și China. Ediția franceză era menită să distribuie, dintr-o perspectivă anarhistă, analize și știri despre țările comuniste în Franța și lumea occidentală. Rețeaua din jurul revistei cuprindea anarhiști și disidenți din blocul estic, precum și refugiați politici care emigraseră în Franța. Aceștia nu se puteau întâlni și nu puteau comunica între ei în mod direct, dar *Iztok* le-a oferit o platformă pentru a-și publica și distribui ideile și gândurile, ceea ce le era imposibil să facă în țările de origine din cauza cenzurii.

Revista a acoperit evenimentele politice importante din anii '80: grevele muncitorești și mișcarea *Solidaritatea* din Polonia, mișcarea pentru pace din blocul estic, dezastrul de la Cernobîl din 1986, reformele Glasnost și Perestroika din Uniunea Sovietică, ori protestele din Piața Tiananmen din 1989.

Din colectivul editorial făceau parte atât anarhiști care emigraseră din Balcani la Paris, precum Nikola Tendjerkov din Bulgaria și Nicolae Trifon din România, cât și tovarăși francezi de origine balcanică.⁶ În afară de aceștia, și tovarășii care trăiau în Balcani au contribuit la rețeaua *Iztok* și au furnizat revistei știri, opinii, reportaje și interviuri. Cele 20 de numere ale ediției franceze au inclus articole despre istoria mișcării anarhiste și despre prezența anarhismului clandestin din Bulgaria, o discuție intensă despre autogestiunea muncitorilor iugoslavi din punct de vedere anarhist, recenzii ale publicațiilor legate de anarhism din Iugoslavia, interviuri cu activiști români despre situația populației rome din țară și articole de susținere a sindicalistului independent român Vasile Paraschiv, precum și un interviu cu filosoful de origine greacă Cornelius Castoriadis. De asemenea, *Iztok* a publicat postum un text scris de disidentul bulgar Gheorghe Markov, care a fost asasinat în 1978 la Londra, fiind înjunghiat cu o umbră otrăvită.

Editorii au tradus unele texte în limbi est-europene și au încercat să le trimită în spatele Cortinei de Fier. Deoarece nivelul de supraveghere era foarte ridicat, iar riscurile personale erau uriașe, încercările lor au eșuat în cea mai mare parte. Anumite articole care apăruseră în *Iztok* au fost traduse în spaniolă, engleză și alte limbi și, prin urmare, s-au bucurat de o distribuție mai largă în Europa de Vest.⁷

Spre sfârșitul anilor '80, disidenții din diferite țări din blocul estic au început să se gândească la crearea unei rețele Est-Est. *Iztok* a tradus în franceză și a tipărit un apel semnat de 86 de militanți ai Mișcării pentru Pace din Iugoslavia, Polonia și Germania de Est:

În cele mai multe cazuri, ceea ce am reușit să realizăm până acum în Europa noastră socialistă a fost stabilirea de contacte Est-Est pe baza relațiilor personale, profitând de diversele

³ E-mail de la un/o anarhist/ă din Zrenjanin/Serbia, 5 februarie 2023.

⁴ E-mail de la anarhistul parizian de origine română Nicolas Trifon, 7 februarie 2023.

⁵ „Tous les pouvoirs nous craignent”, în: *Iztok* n°20, iunie 1991, online: <http://www.la-presse-anarchiste.net/spip.php?article3117>.

⁶ Interviul cu anarhistul parizian de origine română Nicolas Trifon, realizat la data de 27 noiembrie 2022.

⁷ Interviul cu anarhistul parizian de origine română Nicolas Trifon, realizat la data de 27 noiembrie 2022.

oportunități de călătorie care pot apărea, dar acum ne gândim la alte forme de cooperare efectivă, de o mai mare amploare (cum ar fi declarații comune, reuniuni internaționale etc.).

Credem că primul pas pe care l-am putea face cu ușurință ar fi să ne explicăm reciproc situația din țările noastre și să încercăm să înțelegem experiențele fiecăruia. Domeniile în care putem deveni activi sunt drepturile omului, refuzul serviciului militar, ecologia, statutul femeii, analiza economică și artele; fără a uita, desigur, problema dezarmării.

O rețea Est-Est ar permite, de asemenea, medierea expresiilor de solidaritate și ne-ar da astfel curajul și forța necesare pentru a ne angaja în favoarea libertății politice, sociale și culturale în țările din Est.⁸

În 1990, regimurile comuniste din Europa s-au prăbușit, iar libertatea presei și a cuvântului a fost recâștigată. Întrucât nu mai era nevoie ca o revistă din exil să tipărească textele fiecăruia, *Iztok* și-a încetat aparițiile în 1991.⁹ Toate numerele ediției franceze a revistei *Iztok* au fost digitalizate și pot fi citite online.¹⁰

În majoritatea țărilor est-europene a existat un fel de tranziție pașnică către o democrație parlamentară nominală. În România, însă, după ce regimul guvernamental a fost răsturnat de protestatari, a urmat un mic război civil în care au fost ucise sute de persoane, iar liderii comuniști Nicolae și Elena Ceaușescu au fost executați. În același timp, în Iugoslavia, schimbarea de sistem a fost urmată de războaiele sângeroase și brutale din anii '90.

ex-yu-a-lista: rețeaua anarhistă din anii '90 și 2000 din fosta Iugoslavie

În anii '90 și 2000 s-au format rețele noi și diferite, care au precedat actuala Rețea Anarhistă Balcanică, cea mai importantă fiind cea pe care anarhiștii din fostele republici iugoslave au construit-o.

În timpul războaielor din anii '90 din fosta Iugoslavie, anarhiștii din fostele republici iugoslave, în special din Croația și Serbia, s-au implicat în mișcările antirăzboi locale. De asemenea, aceștia au încercat să se apropie unii de alții. Întrucât Serbia și Croația se aflau în război, demersurile lor au fost dificile. Tovarășul care a scris importantul articol din 2016, intitulat „Solidaritatea anarhistă și inițiativele antirăzboi în țările post-iugoslave”¹¹, a evocat unele dintre aceste încercări:

Ca răspuns și ca o soluție la blocada informațională și la propaganda mass-mediei mainstream, au fost create câteva inițiative majore ca mijloc de comunicare. În 1993, ZAPO [organizație anarhistă cu sediul la Zagreb] a participat, împreună cu alte grupuri anarhiste din fosta Iugoslavie, la publicarea și distribuirea unui ziar intitulat Dincolo de zidurile naționalismului și războiului (Preko zidova nacionalizama i rata), care a fost tipărit în Italia (cu sprijinul financiar al anarhiștilor de acolo) și distribuit în toate statele fostei Iugoslavii, acolo unde existau persoane dispuse să-l distribuie. Revista fost răspândită pe străzile din Croația, în cazărmi (printre soldații care făceau serviciul militar) și a fost lăsată în spații publice.

Deși câteva mii de exemplare ale ziarului nu puteau face mare lucru, apariția sa a fost o palmă pentru cenzorii locali și pentru naționaliști. Publicația a reprezentat o voce puternică de solidaritate între oamenii care trăiau de ambele părți ale liniei frontului și care nu susțineau războiul sau puterea politică a vreunei părți.

[...]

⁸ „Appel à l'établissement de relations Est-Est“, în: *Iztok* n°13, septembrie 1986, online: <http://www.la-presse-anarchiste.net/spip.php?article3117>.

⁹ „Tous les pouvoirs nous craignent“, în: *Iztok* n°20, iunie 1991, online: <http://www.la-presse-anarchiste.net/spip.php?article3117>; interviu cu anarhistul parizian de origine română Nicolas Trifon, realizat la data de 27 noiembrie 2022.

¹⁰ *Iztok* (1980-1991), online: <https://la-presse-anarchiste.net/spip.php?rubrique78>.

¹¹ „Anarchist solidarity and anti-war initiatives in post-Yugoslav countries“, în: *Antipolitika*, #1, 2016, online: <https://antipolitika.noblogs.org/post/2019/06/04/anarchist-solidarity-and-anti-war-initiatives-in-post-yugoslav-countries/>.

Ideea din jurul revistei Dincolo de zidurile naționalismului și războiului a fost de a o publica din când în când, în funcție de banii și inițiativa diferitelor grupuri, dar, din păcate, a fost publicat doar un singur număr.

[...]

Totuși, acesta nu a însemnat sfârșitul ideii din jurul Dincolo de zidurile naționalismului și războiului: mai multe trupe punk anarhiste și case de muzică d.i.y. au continuat un proiect cu același nume prin organizarea de turnee împreună. Ambele turnee au avut loc în Slovenia (singura țară post-iugoslavă pentru care nu era nevoie de vize, sau unde erau mai ușor de obținut). Primul turneu a fost realizat în 1997 de trupele Bad Justice (Croația) și Totalni promašaj (Serbia). În 1998, același turneu a fost făcut de trupele Radikalna promjena (Croația) și Unutrašnji bunt (Serbia). Aceste turnee au fost evenimente politice deschise, având un mesaj clar, mai degrabă decât doar evenimente muzicale. În acei ani au fost lansate două discuri de 7" sub numele Over the Walls of Nationalisms and Wars, unul ca split 7" al Bad Justice și Totalni promašaj, iar celălalt ca o compilație de trupe din fostele țări iugoslave.

Totuși, acesta nu a fost singurul proiect din scena d.i.y.; mai devreme, în primele luni ale anului 1994, câțiva oameni din Pula au trecut prin Ungaria și au ajuns în Serbia (nu exista o cale directă de a ajunge acolo, pentru că trebuia să treci liniile de front). Aceștia doreau să realizeze interviuri cu oameni din scena underground (sau mai puțin underground) pentru un fanzin numit Distorzija, care includea și o compilație audio pe casetă numită «No Border Compilation». Inițiativa a fost o încercare curajoasă și bună de a sparge lipsa de comunicare care exista la acea vreme.

Cam în aceeași perioadă (1992) cu Dincolo de zidurile naționalismului și războiului, în cadrul campaniei anti-război a demarat un alt proiect similar, numit ZaMir (For Peace), care a fost primul BBS (Bulletin Board System), pe care astăzi l-am putea numi o versiune simplă a internetului (să păstrăm această denumire din cauza ignoranței mele tehnologice, OK?), adică o grămadă de calculatoare donate, conectate la modemuri și telefoane vechi, fiindcă serverele de comunicare nu existau la acea vreme. Aceasta a fost introducerea noastră în lumea e-mailing-ului, care nu a ajutat doar la conectarea celor care se opuneau războiului din fosta Iugoslavie, ci și la păstrarea legăturilor dintre familiile și prietenii separați de război. Organizată de câțiva activiști internaționali și locali cu cunoștințe tehnice, rețeaua a fost de un real ajutor și s-a dovedit foarte importantă și în evenimentele care au urmat.

[...]

[În jurul anului 1994] au început două proiecte noi, buletinul informativ Necemo i nedamo (Nu vrem și nu dăm) și versiunea sa în limba engleză, Zaginflatc (Zagreb Information Potlach). În următorii 7 sau 8 ani, aceste două buletine au reprezentat surse importante de informații, apărând o dată la câteva luni, în funcție de bani și de alte resurse. Tiraajul era de la câteva sute la câteva mii de exemplare. Ideea principală era de a continua linia de gândire a revistei Dincolo de zidurile naționalismului și războiului, dar într-un mod mai informativ. În 1999, în timpul bombardamentelor NATO asupra Serbiei, Zaginflatc s-a dovedit a fi foarte important (cu mult ajutor din partea e-mailurilor și a tehnologiei furnizate de ZaMir). Deoarece Serbia era sub sancțiuni de ani de zile, iar acum și sub atacul direct al bombelor NATO, toate comunicațiile au fost întrerupte și jurnaliștii străini au trebuit să părăsească țara. Singura noastră legătură cu anarhiștii de acolo a fost ex-yu-a-lista (găzduită de ZaMir), o listă de e-mail/un forum informativ pentru anarhiștii din fosta Iugoslavie. Oamenii trimiteau știri, povești, texte și analize, iar echipele ZAP și alți câțiva prieteni le traduceau în engleză și publicau noi numere din Zaginflatc în fiecare zi, în timpul bombardamentelor. Pentru noi era important, deoarece era ceva ce puteam face de la

distanță pentru a ne arăta solidaritatea și a ajuta într-un fel. Iar după ce am primit feedback din Serbia de la alți oameni care spuneau că asta a rupt izolarea totală în care trăiau, a fost clar că publicația zilnică trebuia să continue; și așa a fost, timp de două luni.

[...]

În tot acest timp, oamenii care comunicau prin intermediul ex-yu-a-lista nu se cunoșteau în mare parte personal (cel puțin cei care locuiau în țări aflate în război), ci doar prin intermediul listei de e-mail. După un timp, a existat o inițiativă de a organiza o întâlnire între mai multe persoane și de a pune astfel bazele unei cooperări mai strânse. Ideea principală a fost de a pune în legătură persoane din Croația și Serbia. După ce au avut loc două întâlniri mai mici în Ungaria (alegerea a fost evidentă, deoarece nu era nevoie de viză pentru a intra în țară), în 1997 și 1998, întâlniri care însă nu s-au bucurat de o participare numeroasă din diverse motive (lipsa banilor și probleme organizatorice), în mai 2000 a fost organizată prima mare reuniune (la care au participat peste 100 de persoane) în Bosnia și Herțegovina, în satul ecologic Zelenkovac. Pentru cei mai mulți dintre cei prezenți a fost pentru prima dată când au întâlnit față în față persoane cu care cooperau și discutau de ani de zile. Deși întâlnirea nu a dus la foarte multe concluzii sau proiecte concrete, a fost un bun punct de pornire și o declarație politică în sine. La urma urmei, solidaritatea reciprocă și proiectele locale care se derulau au continuat, iar asta a fost cel mai important lucru.

Într-un e-mail din februarie 2023, prietenul din Croația își amintește mai detaliat aceste întâlniri de la sfârșitul anilor '90 și începutul anilor 2000:

Întâlnirile din Ungaria din 1997 și 1998 au fost organizate ca un efort continuu de conectare și interconectare pe teritoriul post-iugoslav. Înainte am avut o întâlnire similară la Zagreb, în 1996, dar la ea au participat doar aproximativ 50 de persoane din Slovenia și Croația, deoarece persoanele din alte state din fosta Iugoslavie aveau nevoie de viză sau era prea departe și prea complicat să călătorească. Așa că a existat această tentativă în 1997, dar au venit foarte puține persoane. În 1998, a avut loc a doua întâlnire din Ungaria în campingul unui festival, nu departe de granița dintre Croația și Serbia. Întâlnirea s-a dovedit a fi mai degrabă un camping anarho-punk la care au participat poate 20 sau 25 de persoane. Întâlnirea din anul 2000 de la Zelenkovac a fost foarte bine frecventată, au venit peste 100 de persoane, și a fost importantă, deoarece pentru prima dată oamenii au avut ocazia să vorbească între ei în persoană. De asemenea, întâlnirea a avut o anumită structură, grupuri de discuții mai mici, o adunare generală în fiecare zi, și a fost mai mult axată pe discuții politice, pe unele proiecte concrete etc.¹²

Anarhiștii din Slovenia au subliniat, de asemenea, importanța listei de discuții ex-yu-a pentru constituirea mișcării anarhiste din țara lor și din fosta Iugoslavie:

Considerăm că contactele internaționale din spațiul ex-iugoslav au fost cruciale pentru înființarea, supraviețuirea și dezvoltarea unor mici grupuri anarhiste în Serbia, Slovenia și Croația. Dialogul dintre ele a fost cel care le-a însuflețit.

Din punctul nostru de vedere, ex-yu-a-lista a fost foarte importantă. A fost o listă de e-mail-uri prin intermediul căreia anarhiștii din fosta Iugoslavie au avut discuții și schimburi foarte productive. Diferite grupuri nou apărute au folosit-o pentru a-și susține pozițiile și a milita pentru propunerile lor. Din Slovenia, de exemplu, s-a pledat pentru o abordare federalistă a organizării anarhiste, iar din Serbia pentru anarho-sindicalism. Prin urmare, lista a fost un loc în care au avut loc dezbateri destul de serioase cu privire la direcția spre care ar

¹² E-mail de la un prieten din Zagreb, 7 februarie 2023.

trebui să se îndrepte mișcarea, atât în ceea ce privește aspectele organizatorice, cât și cele politice. Din nou, au fost exprimate opinii diferite care au condus la curente și propuneri diferite. Un exemplu foarte grăitor a fost curentul anarho-sindicalist care a dus la înființarea de organizații în Serbia (ASI, 2002), Croația, Macedonia și Bosnia.

Pentru a oferi o perspectivă mai amplă asupra discuțiilor, merită să menționăm două propuneri făcute ambele în spațiul ex-yu ca spațiu de organizare anarhistă. Una a fost cea de a înființa o Federație Anarhistă a Iugoslaviei, venind din Slovenia. Cealaltă a fost de a crea o organizație anarho-sindicalistă comună care să se alătore AIT, iar apoi să creeze un subsecretariat pentru Balcani. În cele din urmă, fiecare propunere a fost într-un fel realizată prin intermediul organizațiilor locale.¹³

Anarho-sindicaliștii au încercat într-adevăr să aducă laolaltă tovarăși cu vederi asemănătoare din întreaga regiune. În 2002, anarho-sindicaliștii din Serbia au publicat în buletinul informativ ABB un apel pentru organizarea unei conferințe anarho-sindicaliste balcanice.¹⁴

Alte rețele anarhiste din Balcani în anii '90 și 2000

Și în alte părți ale regiunii balcanice, anarhiștii au stabilit contacte cu tovarășii lor din țările vecine. De pildă, anarhiștii din Sofia/Bulgaria și Salonic/Grecia, precum și anarho-punkiștii din Serbia și România. A mai existat, de asemenea, revista est-europeană *Abolishing the Borders From Below*.

În anii '90, s-a format o rețea care cuprindea scenele anarho-punk din regiune, cele mai active fiind trupele și activiștii anarho-punk din orașele românești Timișoara și Craiova și din Novi Sad, Serbia. Se făceau vizite reciproce pentru spectacole și evenimente, dar și schimburi de fanzine.¹⁵ Nu este astfel o întâmplare faptul că grupurile anarhiste din Timișoara și Craiova s-au numărat printre grupurile care au sprijinit primul Târg Anarhist de Carte din Balcani, organizat în 2003 la Ljubljana/Slovenia.

La sfârșitul anilor '90 și la începutul anilor 2000, a existat o legătură la fel de puternică și dinamică între contraculturile anarho-punk din Slovenia și Croația, în special între Zagreb/Croația și Ljubljana/Slovenia. Această conexiune a fost foarte importantă pentru dezvoltarea ulterioară a mișcării anarhiste. S-a dezvoltat o contracultură d.i.y. puternică și explicit politică, care producea, distribuia și făcea schimb de materiale precum reviste, casete muzicale și alte lucruri. Trupele de muzică au cooperat și au cântat împreună. Anarhiștii și punkiștii au sprijinit în mod activ *squat*-urile, atât în Slovenia, cât și în Croația. Iar antifasciștii s-au sprijinit reciproc în acțiunile și luptele lor. În acea perioadă, grupuri informale numite Acțiunea Antifascistă sau Frontul Antifascist se confruntau fizic cu neonaziștii pe străzile din Ljubljana, Zagreb și nu numai. Tot atunci, în 1999, a fost organizat primul Antifa Fest din Ljubljana, cu un sprijin puternic din Croația.¹⁶

Anarhiștii din Sofia/Bulgaria și Salonic/Grecia au intrat, de asemenea, în contact. Nu era vorba de vechea generație de anarhiști bulgari, ante și postbelică, organizați în Federația Anarhiștilor din Bulgaria (FAB), ci de generația de după 1989, influențată de New Left și de neanarhism, asociată în principal cu grupul Anarcho-Resistance. Aceștia au stabilit legături cu mișcarea din Grecia¹⁷, deplasându-se în iunie 2003 la Salonic/Grecia pentru a susține protestele antiglobalizare împotriva summitului UE. Anarhiștii bulgari și greci au făcut echipă și pentru a organiza, în 2005, tabăra „No Borders” la granița greco-bulgară.¹⁸

Abolishing the Borders from Below (ABB) a fost un buletin bilunar cu sediul la Berlin, publicat între 2001 și 2010, și care conținea știri și texte pentru anarhiștii din Europa de

¹³ E-mail de la anarhiștii sloveni, 21 ianuarie 2023.

¹⁴ Balkan Anarcho-Syndicalist Conference (BASC), în *Abolishing the Borders from Below*, #3, aprilie 2020, pag. 14, online: <https://abolishing.noblogs.org/files/2021/02/ABB-03s-1.pdf>.

¹⁵ Interviu cu o activistă anarho-punk din Timișoara/România, realizat la 1 decembrie 2022.

¹⁶ E-mail de la anarhiștii sloveni, 2 martie 2023.

¹⁷ „Anarchy in Bulgaria: An Interview”, în: *Crimethinc*, 13.10.2007, online: <https://de.crimethinc.com/2007/10/13/anarchy-in-bulgaria-an-interview>.

¹⁸ Interviu cu Ivo, un anarhist din Sofia/Bulgaria, realizat la 11 decembrie 2022.

Est. Proiectul era gestionat în principal de anarhiști din țările din nordul Europei de Est, precum Polonia, Belarus și statele baltice, care emigraseră la Berlin. Cu toate acestea, rețeaua de distribuție cuprindea, de asemenea, *infoshop*-uri și spații din Balcani, iar anarhiștii din regiune au contribuit cu știri și declarații la buletinul informativ. În ABB au fost publicate articole despre „tânăra mișcare anarho-punk din Slovenia”¹⁹, despre represiunea statului român din anii '90 împotriva Craiova Anarho Front (CAF)²⁰, despre atacurile fasciste din Croația și Serbia²¹, despre primul colectiv anarhist din Macedonia, înființat în 1999²², despre nou-formatul grup Anarcho-Resistance din Sofia/Bulgaria²³, pentru a numi doar câteva.

Anarhiștii din Slovenia confirmă faptul că rețeaua ABB le-a oferit oportunități importante de schimb:

[ABB] a fost foarte importantă, deoarece a oferit o altă linie de comunicare și legătură cu alți anarhiști și cu alte inițiative anarhiste. La acea vreme, noi căutam foarte mult conexiunile și răspundeam proactiv atunci când inițiativele intrau în legătură cu noi. Este probabil corect să spunem că, în contextul mișcării antiglobalizare, au existat de fapt multe oportunități de a ne întâlni și de a colabora.

A existat, de asemenea, *ee-a-list*, care era o listă de discuții foarte asemănătoare cu *ex-yu-a-list* menționată mai sus, dar pentru Europa de Est. Am făcut și noi parte din această listă și am împărtășit multe știri, multe schimburi reciproce, sprijin și dezbateri. Mai mult decât acum, cu siguranță.

În acest sens, merită să menționăm summitul anti-NATO din 2002 de la Praga. Inițiativa a venit din partea Abolishing the Borders from Below, iar noi am avut un rol activ în procesul de organizare a blocului anarhist autonom din Europa de Est. Am fost și noi acolo la protest. La fel ca tovarășii din Croația.²⁴

Fișierele PDF ale tuturor numerelor au fost arhivate online și pot fi accesate prin intermediul a două bloguri.²⁵ Oricine e curios să descopere istoria mișcării locale ar trebui să arunce o privire pe ABB. Veți găsi acolo texte interesante.

Târgul Anarhist de Carte din Balcani

Așa cum am scris mai sus, la începutul anilor 2000, anarhiștii din țările fostei Iugoslavii discutau despre cum să se organizeze mai bine în contextele lor și cum să facă să avanseze mișcarea anarhistă din regiune. Târgul Anarhist de Carte din Balcani poate fi văzut ca o continuare a întâlnirilor organizate de anarhiștii din fosta Iugoslavie la sfârșitul anilor '90 și la începutul anilor 2000 în Ungaria și Bosnia.²⁶ Ideea inițială a fost aceea de a crea un spațiu în care anarhiștii din Balcani (și nu numai) să se întâlnească, să facă schimb de experiențe și analize și să demareze proiecte comune.²⁷

În retrospectivă, tovarășii noștri din Slovenia descriu procesul care a dus la primul târg de carte:

¹⁹ „Young Anarcho-Punk Movement Raport by Maja”, în *Abolishing the Borders from Below*, #2, pag. 18, online: <https://abolishing.noblogs.org/issue-no-2-feb-2002-2/>.

²⁰ „C.A.F. Craiova Anarho Front”, în *Abolishing the Borders from Below*, #3, aprilie 2002, pag. 13, online: <https://abolishing.noblogs.org/issue-no-3-apr-2002-2/>.

²¹ „AFA/AntiFascist Action – Pula / Monte Paradiso / Croatia and Neo-Nazis attacks on IAS activists in cities of Sabac and Novi Sad (Serbia)”, în: *Abolishing the Borders from Below*, #6, oct. 2002, pag. 9, online: <https://abolishing.noblogs.org/issue-no-6-oct-2002/>.

²² „Kolektiv za slobodarska ideja (KSI) / Collective for Libertarian Idea. The first anarchist collective in Macedonia”, în: *Abolishing the Borders from Below*, #7, decembrie 2002, pag. 17, online: <https://abolishing.noblogs.org/issue-no-7-dec-2002/>.

²³ „Bulgaria in the NATO = Now. Interview with members of new anarchist group in Sofia”, în: *Abolishing the Borders from Below*, #8, februarie 2003, pag. 10, online: <https://abolishing.noblogs.org/issue-no-8-feb-2003/>.

²⁴ E-mail de la anarhiștii sloveni, 21 ianuarie 2023.

²⁵ <https://abolishing.noblogs.org/> și <https://abolishing.blackblogs.org/>.

²⁶ E-mail de la un prieten din Zagreb, 7 februarie 2023.

²⁷ Anarchistisches Radio Berlin: Einladung zur Anarchistischen Buchmesse 2013, 22.05.2013, online: <https://www.freie-radios.net/56137>.

*Povestea este, de fapt, foarte simplă. Inițiativa primului TACB din 2003 s-a cristalizat din atmosfera foarte pozitivă a dezbaterilor de pe ex-yu-a-list. Din toate acele discuții a reieșit că ar fi bine să creăm un eveniment regulat: un fel de adunare anarhistă care să se plimbe în zona Balcanilor. Ideea din spatele târgului a fost aceea de a crea ceva care să le permită anarhiștilor din regiune să se întâlnească în mod regulat și, de asemenea, de a folosi dinamica pozitivă din jurul rețelei pentru a consolida organizațiile noastre și chiar pentru a încuraja apariția altora. ASI din Serbia a fost cea care a propus prima dată modelul târgului anarhist de carte, iar Ljubljana s-a oferit mai mult sau mai puțin spontan să fie prima gazdă. Luând inițiativa, ne-am gândit să arătăm o atitudine pozitivă și sprijin pentru procesul care era deja în curs de desfășurare și, prin aceasta, să construim ceva mai stabil. În plus, noi aveam deja infrastructura necesară pentru a organiza târgul de carte.*²⁸

Primul Târg Anarhist de Carte din Balcani a avut loc în perioada 27-30 martie 2003 la Ljubljana/Slovenia. Acesta a avut loc atât într-o piață publică, cât și în *squat*-ul Metelkova. Târgul de carte a inclus standuri de carte, un *freeshop* și o bucătărie colectivă. Ulterior, prezentările au avut loc într-un spațiu închis. Sâmbătă, 29 martie 2003, participanții la târgul de carte au luat parte la un marș împotriva războiului din Irak. Existau încă multe dificultăți practice din cauza politicilor restrictive privind vizele și a controalelor stricte la frontieră. Ambasada Sloveniei nu a acordat vize tovarășilor din Bosnia, iar în timp ce croații au întâmpinat probleme la trecerea frontierei, anarhiștilor din Ungaria și România li s-a refuzat intrarea.²⁹

Următoarele grupuri și organizații au participat sau au sprijinit târgul de carte³⁰:

- A-activist Collective (Timișoara, România),
- Act/You&Me (Croația),
- Inițiativa de distribuție și publicare anarhistă AK47/DHP (Croația),
- A-Moravia (Cehia),
- Inițiativa Anarho-Sindicalistă (Serbia),
- Acțiunea Anarho-Feministă / Anfema (Croația),
- Mișcarea Anti-Autoritară Salonic 2003 (Grecia),
- Acțiunea Antifascistă Zagreb (Croația),
- Craiova Anarho-Front (Craiova, România),
- C.S.A. Via Volturmo Udine (Italia),
- Federația Anarhistă Cehoslovacă (Cehia și Slovacia),
- Grupul anarhist Germinal – FAI (Italia),
- Federația Anarho-Comuniștilor (Italia),
- Infoshop Graz (Austria),

²⁸ E-mail de la anarhiștii sloveni, 21 ianuarie 2023.

²⁹ „1st Balkan Anarchist Bookfair – Ljubljana 2003”, urcat la data de 10.01.2010 pe Youtube, online: <https://www.youtube.com/watch?v=5CtOHL9h4Po>.

³⁰ „1st Balkan Anarchist Bookfair – Ljubljana 2003”, urcat la data de 10.01.2010 pe Youtube, online: <https://www.youtube.com/watch?v=5CtOHL9h4Po>.

- Inițiativa Anarhistă Rijeka (Croatia),
- Biblioteca anarhistă Škratova Citalnica (Slovenia),
- Federația Anarhistă Socială (Slovenia),
- Frontul Anarhist Zadar (Croatia).

Iată cum își amintesc gazdele slovene evenimentul:

A mers foarte bine. Au participat aproximativ 70 de tovarăși din opt țări. Au venit tovarăși din Slovenia, Croatia, Serbia, Grecia, Italia și Cehia. Tovarășii din Bosnia-Herțegovina și din România au fost respinși la graniță, dar cel puțin aceștia din urmă au putut participa de la distanță la formularea declarației finale. Târgul de carte a avut loc în centrul orașului și în Metelkova, faimosul centru cultural autonom și squat. Organizarea locală a evenimentului a fost în mâinile Federației Social-Anarhiste (SAF) și a persoanelor din jurul squat-urilor din oraș de la acea vreme. Printre grupurile participante s-a numărat și Mișcarea Antiautoritară Greacă (Alpha Kappa) din Salonic, care a făcut agitație pentru susținerea summitului anti-UE din acel an și la care s-au alăturat atunci și mulți tovarăși din fosta Iugoslavie. Participanții la eveniment s-au alăturat, de asemenea, demonstrației împotriva războiului din Irak. În cele din urmă, adunarea participanților a propus organizarea următorului TACB la Sofia sau la Belgrad.³¹

La o întâlnire anarhistă din Zelenkovac, în 2004, s-a decis organizarea unui al doilea Târg Anarhist de Carte din Balcani la Zagreb/Croatia, în anul următor.³² Târgul de carte organizat în 2005 la Zagreb/Croatia a atras tovarăși din fosta Iugoslavie, Bulgaria și țările occidentale. În 2008, Sofia/Bulgaria a găzduit evenimentul. Unul dintre participanți își amintește că, de această dată, târgul de carte nu a fost la fel de public ca la primele două ediții, din cauza îngrijorărilor legate de problemele cu fascismii.³³

În 2009, târgul de carte a fost adus în Grecia. Țara tocmai fusese martoră la o revoltă fără precedent, declanșată de uciderea de către polițiști a tânărului anarhist Alexis Grigoropoulos, la 6 decembrie 2008. Mișcarea anarhistă a jucat un rol important în revoltele de atunci. Târgul de carte a avut loc în două orașe: două zile la Salonic și alte trei zile la Atena. Programul a inclus standuri de carte, prezentări de carte, discuții de grup, acțiuni politice și concerte. O prezentare memorabilă a fost cea făcută de veteranul mișcării anarhiste bulgare Alexander Nakov, în vârstă de 90 de ani la acea vreme. El și-a prezentat autobiografia și, ulterior, a participat și la un marș împotriva violenței poliției și a represaliilor statului. Dacă el a fost încântat să vadă atât de mulți tineri anarhiști adunați, anarhiștii greci au fost tot atât de impresionați să întâlnească un tovarăș atât de în vârstă.

În 2010, Târgul Anarhist de Carte din Balcani a avut loc în cadrul Festivalului Antifascist din Zrenjanin/Serbia (ZAF). Festivalul Antifascist din Zrenjanin a fost inițiat de anarhiștii locali în 2008. Aceștia au dorit să dea o replică spiritului naționalist al vremii, fiind inspirați de Antifa Fest din Pula/Croatia. În primii doi ani festivalul a fost mai degrabă o probă de forță politică între fascismii și antifasciștii din oraș. Abia în 2010 a devenit un festival propriu-zis. În acel an a oferit și cadrul pentru Târgul Anarhist de Carte din Balcani.³⁴

Participanții la târgul din Zrenjanin au decis să creeze o listă de e-mail pentru anarhiștii din întreaga regiune balcanică, oferind rețelei regionale un mijloc foarte important de comunicare și schimb. Aceștia au lansat, de asemenea, următoarea declarație:

³¹ E-mail de la anarhiștii sloveni, 21 ianuarie 2023.

³² E-mail de la un prieten din Zagreb, 7 februarie 2023.

³³ Interviu cu Ivo, un anarhist din Sofia/Bulgaria, realizat la 11 decembrie 2022.

³⁴ Interviu cu Ivo, un anarhist din Sofia/Bulgaria, realizat la 11 decembrie 2022.

În ultimii 30 de ani, oamenii din Balcani au cunoscut brutalitatea războiului, a naționalismului, a fascismului și a politicilor FMI; a fost cu adevărat o reconstrucție capitalistă în cel mai propriu sens. Necesitatea de a transforma Balcanii într-un spațiu de luptă, antinaționalism și solidaritate, în mod concret, începând de acum și de jos, este evidentă. Această necesitate este cea care ne-a adus la Zrenjanin în perioada 29-31 octombrie 2010 pentru cel de-al 5-lea Târg Anarhist de Carte din Balcani [TACB]. Am venit din toate colțurile Balcanilor și nu numai. Am venit cu înțelegerea comună că TACB este un spațiu comun în care luptele locale sunt împărtășite, comunicate și susținute, în care se face schimb de experiențe și analize, în care se construiesc alianțe și se dezvoltă proiecte comune pe baza anti-autoritarismului, solidarității și respectului.

Contrar părerilor dominante potrivit cărora conflictele care au modelat în ultima vreme partea noastră de lume sunt niște vechi rămășițe ale „secolului al XIX-lea”, noi credem că nu este așa. Balcanii nu sunt trecutul, ci viitorul Europei. Războaiele din anii '90 nu au fost „ultimele războaie ale secolului al XIX-lea”, ci primele manifestări clare ale conținutului distructiv al relațiilor capitaliste, pentru introducerea cărora aceleași războaie au oferit o acoperire neprețuită. În viitor, caracterul distructiv al capitalului se va manifesta sub diferite forme, depinzând mult de particularitățile locale, cum ar fi diviziunile sociale existente sau create artificial. Un lucru este însă sigur: va fi brutal. Balcanii au fost printre primele ținte ale primei faze a atacului neoliberal global: formele de activitate colectivă care existau în afara capitalismului au fost aproape distruse, iar sub steagul naționalismului au fost instalate cu succes noi diviziuni. În paralel și ascunse de ochii lumii, au fost create în mod sistematic condițiile unei domnii neîngrădite a capitalului (de la vânzarea fabricilor pentru teren, la stabilirea de Zone Libere pentru investiții și la permisiunea acordată companiilor de a ocoli „rapid” reglementările pentru proiectele lor de investiții), creând în acest proces o nouă sărăcie.

Pentru a putea dezvolta un răspuns funcțional astăzi, trebuie să înțelegem ce s-a întâmplat în trecut. A înțelege apariția bruscă a naționalismului și ororile pe care le-a adus înseamnă, de asemenea, să înțelegem rolul pe care principalele instituții financiare l-au jucat în acest proces; de exemplu, politicile FMI aplicate în majoritatea țărilor din fosta Iugoslavie, care revin în forță, cum se întâmplă în cazul Greciei de azi. Într-adevăr, s-au întâmplat multe în Balcani în ultimii treizeci de ani, dar toate particularitățile spun povestea aceleiași agende urmărite de instituțiile financiare globale, agendă pusă în aplicare de către servitorii locali loiali: a-i lipsi pe oameni de orice putere și a-i înrobi pe toți capitalului. Transformarea Balcanilor într-o zonă de conflict și război a fost un moment timpuriu din războiul capitalist global, care acum se îndreaptă spre restul Europei.

Cel mai recent exemplu local al diviziunilor brutale care ne sunt impuse tuturor și al modului în care atacul împotriva societății îi lasă pe oameni slăbiți și confuzi este un incident petrecut acum câteva săptămâni în Belgrad, în timpul Paradei Pride. După mai mult de douăzeci de ani de criză economică și socială devastatoare și de distrugere a mijloacelor de a ne susține, am constatat că oamenii nu luptă încă împotriva celor care sunt de fapt la originea acestui carnagiu. În schimb, există numeroase grupuri fasciste care sunt capabile să mobilizeze un număr mare de susținători cu scopul de a linșa grupurile minoritare. Șase mii de persoane au participat la atacul asupra Paradei Pride; în același timp, o așezare a romilor din Belgrad a fost atacată cu o bombă cu benzină. Această ultimă manifestare de ură și agresiune este o parte constitutivă a noului regim capitalist emergent. Au reieșit într-un mod foarte concret din toate acestea slăbiciunea noastră comună și incapacitatea mișcărilor sociale de a rezista în mod semnificativ regimului opresiv.

Parada Pride a arătat încă o dată foarte clar necesitatea de a ne organiza luptele în mod diferit, în afara statului și a reprezentanților săi, și de a stabili spații, structuri, moduri și canale de comunicare care să rămână autonome, și în care ajutorul reciproc să fie o practică de zi cu zi, fiind înțeles ca un instrument de rezistență. Lucrând în vederea atingerii acestui obiectiv, ne exprimăm angajamentul de a crea tovarășii și alianțe în luptă și prin luptă în Balcani și de a ne împărtăși resursele și experiența într-un mod concret.

TACB fiind un punct de convergență, au fost împărtășite multe informații despre cele mai recente lupte; nu numai din Balcani, ci și din întreaga lume. Printre altele, am fost informați despre situația din Rusia, unde activiștii trăiesc într-o situație de tensiune și violență extreme. Prin această declarație, ne alăturăm, de asemenea, vocii tovarășilor care au făcut apel la acțiuni de solidaritate internațională între 12 și 15 noiembrie 2010, în sprijinul activiștilor antifasciști care sunt în prezent urmăriți penal în Rusia pentru contribuția lor la lupta ecologică locală.

*Participanții la cel de-al 5-lea târg anarhist de carte din Balcani*³⁵

După ediția din 2010 a TACB, Festivalul Antifascist din Zrenjanin a devenit, timp de câțiva ani, între 2011 și 2014, a doua cea mai importantă întâlnire anuală a anarhiștilor/-elor/-x din regiune.³⁶

În 2011, Târgul Anarhist de Carte din Balcani a ajuns la Skopje/Macedonia, unde a fost organizat de Frontul Anarhist local. Programul a inclus discuții despre rolul anarhiștilor în mișcările studentești, despre lupta împotriva regimului de austeritate introdus recent în Grecia, despre tabăra „No Border” din Bulgaria, precum și despre campaniile balcanice comune împotriva naționalismului, capitalismului și energiei nucleare.³⁷

Următorul târg de carte a avut loc în 2013 la Ljubljana/Slovenia, la zece ani de la începutul seriei de evenimente și la doar câteva săptămâni după revolta din 2012-2013, începută la Maribor/Slovenia. Târgul a fost organizat de Federația pentru Organizare Anarhistă (FAO). În timpul evenimentului, 200 de anarhiști și participanți au ieșit în stradă în solidaritate cu revolta.³⁸

În anul următor, în 2014, Târgul Anarhist de Carte din Balcani a avut loc la Mostar/Bosnia în cadrul Festivalului Antifa local. Cu doar o jumătate de an înainte, Bosnia a cunoscut o revoltă socială la nivel național, declanșată de brutalitatea poliției împotriva unui protest al muncitorilor concediați din Tuzla. Revolta a fost, bineînțeles, unul din subiectele discutate în cadrul târgului de carte, participanții făcând referire la ea în declarația comună de la final:

Adevărata natură a naționalismului nu este nicăieri mai evidentă decât în Mostar, un oraș împărțit în două, cu semnele brutalității din timpul războiului încă evidente pe străzile orașului.

Este esențial să realizăm că această divizare nu a fost cauza războiului, ci consecința războaielor și a ideologiilor naționaliste create de clasa conducătoare.

*Acest lucru a fost clar pentru demonstranții din Tuzla care au scris graffiti-ul «Moarte naționalismului», precum și pentru demonstranții din Mostar care au incendiat sediile celor două partide naționaliste în februarie.*³⁹

³⁵ Interviu cu un anarhist din Zrenjanin/Serbia, realizat la 23 ianuarie 2023.

³⁶ Declarația celui de-al 5-lea Târg Anarhist de Carte din Balcani, octombrie 2010, online: <https://bab14.blackblogs.org/statement-of-the-5th-balkan-anarchist-bookfair/>.

³⁷ E-mail de la un/o anarhist/ă din Zrenjanin/Serbia, 5 februarie 2023.

³⁸ Programul celei de-a șasea ediții a TACB, iunie 2011, online: <http://balkan-anarchist-bookfair-2011.blogspot.com/2011/05/program-of-6th-bab.html>.

³⁹ Declarația celei de-a 7-a ediții a Târgului Anarhist de Carte din Balcani, mai 2013, online: <https://bab14.blackblogs.org/statement-of-the-7th-balkan-anarchist-bookfair/>.

Un tovarăș din Croația a ținut o conferință despre activismul anarhist anti-război din Croația din timpul războaielor din anii '90. O altă prezentare interesantă a fost făcută de rețeaua americană Crime-theInc despre experiența acumulată de anarhiști în timpul diferitelor revolte și după revolte.

În 2015, târgul de carte a ajuns la Zadar/Croația, unde a avut loc într-o fostă cazarmă militară ocupată. Au fost multe discuții despre activismul anarhist din alte părți ale lumii: luptele sociale din Barcelona/Spania, centrele de detenție pentru refugiații din Balcani din Germania, publicațiile anarhiste din Rusia și represaliile de stat din Belarus. Pe de altă parte, prezentarea despre activismul anti-război din Croația a fost repetată, iar tovarășii din Ioannina/Grecia au propus o discuție despre militarismul și strategia geopolitică agresivă a statului grec sub noul guvern de extremă-stânga Syriza, ales recent.⁴⁰

În 2016, cel de-al zecelea Târg Anarhist de Carte din Balcani a avut loc la Ioannina/Grecia, unde a fost organizat de o coordonare locală a diferitelor colective și spații anarhiste. Cele mai multe discuții au avut loc într-o piață publică. În timpul târgului de carte, participanții internaționali s-au alăturat anarhiștilor locali într-un marș antinaționalist balcanic. Au avut loc multe discuții despre luptele și publicațiile din Grecia. În plus, tovarășii din diferite țări balcanice au prezentat primul număr al revistei *Antipolitika*, care a fost dedicat temei militarismului; alții au făcut apel la oameni să se alătore taberei „No Border”, care urma să aibă loc o lună mai târziu la Salonic/Grecia; anarhiștii sloveni au discutat despre modul în care rețeaua balcanică ar putea sprijini mai bine luptele locale; și, pentru prima dată, tovarășii din Priștina/Kosovo au oferit informații despre situația politică din țara lor.⁴¹

În 2017, Târgul Anarhist de Carte din Balcani a revenit la Zagreb/Croația, unde avusese loc cu 12 ani înainte. Unul dintre subiectele de discuție a fost reprezentat de campaniile religioase și naționaliste anti-queer și pro-viață, susținute de biserică și care se desfășurau în România și Croația la acea vreme. În declarația de sfârșit, participanții la târgul de carte și-au exprimat solidaritatea cu luptele feministe din regiune:

În timpul marșului pro-viață din București (2017), trei persoane au fost atacate și urmărite pe străzi de un grup de fasciști pe motive evident homofobe. [...] Această mișcare reacționară este internațională. Exact aceeași campanie pro-viață și anti-gay se desfășoară și în Croația. Referendumul anti-gay a trecut deja cu succes în 2013, iar constituția a fost modificată. Campania anti-avort este în curs de desfășurare.

Ne exprimăm solidaritatea și suntem alături de feministe care ies în stradă la Zagreb pe 8 martie 2017 și de tovarășele noastre anarha-feministe atacate la București pe 25 martie 2017, precum și alături de lupta lor autoorganizată pentru eliberarea persoanelor queer și a femeilor de patriarhat și de stat.⁴²

În 2018, târgul de carte a avut loc la Novi Sad/Serbia și a avut un program complet, incluzând discuții despre luptele imigranților (de exemplu cazul 11 din Röske/Ungaria, ori cazul 21 Harmanli/Bulgaria), despre ziarul *Bulletin* din Salonic și cartea dedicată experiențelor imigranților albanezi din Grecia. Au existat prezentări ale unor inițiative editoriale și tipografice, cum ar fi cea despre ultima ediție Emma Goldman scoasă de KKUSIUSK Babușnica ori cea a Titivillus din Ioannina despre tipografiile anarhiste grecești. Au avut loc, de asemenea, discuții despre naționalism și fascism, despre marșul antifascist anti-Lukov din Sofia/Bulgaria sau despre disputa greco-macedoneană legată de numele statului ex-iugoslav.⁴³

În 2019, târgul de carte a revenit la Sofia/Bulgaria. Evenimentul a marcat 100 de ani de la înființarea Federației Anarho-Comuniștilor din Bulgaria (FACB) în 1919, fiind dedicat tovarășului nostru Alexander

⁴⁰ Declarația participanților la cel de-al 8-lea Târg Anarhist de Carte din Balcani, septembrie 2014, online: <https://bask2014.wordpress.com/2014/09/13/over-the-walls-of-nationalisms-and-wars/>.

⁴¹ Al 10-lea Târg Anarhist de Carte din Balcani, online: <https://bab2016.espivblogs.net/10th/>.

⁴² Declarația celei de-a 11-a ediții a Târgului Anarhist de Carte din Balcani, aprilie 2017, online: <https://bab14.blackblogs.org/statement-of-the-11th-balkan-anarchist-bookfair/>.

⁴³ Programul celui de-al 12-lea Târg Anarhist de Carte din Balcani, septembrie 2018, online: <https://bask2018.noblogs.org/program/>.

Nakov, care a murit în noiembrie 2018, la vârsta de 99 de ani. Prin urmare, multe din discuții au fost despre istoria anarhismului bulgar. A avut loc o prezentare a traducerilor autobiografiei lui Nakov (în curs de realizare), un film despre viața lui Nakov și o introducere în istoria presei anarhiste bulgare. Tovarășii greci au contribuit cu prezentări de cărți despre Franz Kafka și Silvia Federici. La fel ca în 2008, târgul de carte de la Sofia nu a fost la fel de public și accesibil.

Următorul târg de carte ar fi trebuit să aibă loc în 2020 la Timișoara/România, dar a trebuit să fie anulat din cauza pandemiei de coronavirus. Abia în 2022 a avut, într-un final, loc în orașul multicultural Cluj/Kolozsvár. Târgul a fost organizat de grupuri și persoane antiautoritare din Cluj și Timișoara, fiind găzduit de centrul social Acasă. Două au fost subiectele mai importante de discuție: pandemia și invazia rusă în Ucraina. În ceea ce privește coronavirusul, toată lumea a fost de acord cu faptul că statele au capitalizat pe seama urgenței sanitare pentru a-și promova agendele autoritare. În timp ce anarhiștii sloveni au povestit cum au contribuit la încheierea unei mișcări populare împotriva măsurilor autoritare, fără a cădea însă în capcana negării riscurilor pentru sănătate pe care boala le prezintă, alții și-au împărtășit experiența de apatie și amorțeală din timpul pandemiei. Cu toate acestea, a existat, de asemenea, și un anumit grad de dezacord cu privire la cât de periculoasă a fost pandemia și dacă măsurile au fost necesare sau nu. Un al doilea punct de dezacord a fost legat de întrebarea dacă rezistența anarhiștilor ucraineni în rândurile (sau sub comanda) armatei de stat ar trebui sprijinită. Chiar dacă această întrebare a rămas fără răspuns, la finalul târgului de carte participanții au declarat că mișcarea anarhistă din Balcani nu ar trebui să se ralieze vreunei părți din acest conflict militar, ori din orice alt conflict militar, ci să declare război războiului, încercând să construiască o mișcare anti-război în regiune:

În discuțiile purtate am revenit asupra câtorva întrebări pentru care credem că ar trebui găsite diferite răspunsuri practice: Cum să ne opunem războiului și militarizării în propriile noastre contexte? Cum să dezvoltăm legături de ajutor reciproc și solidaritate cu persoanele afectate? Cum să evităm ca eforturile noastre să fie folosite pentru a justifica perpetuarea războiului și consolidarea intereselor capitaliste?⁴⁴

Declarația participanților a inclus, de asemenea, un text scris de feministe anarhiste care s-au adunat de două ori în timpul târgului de carte, cerând ca comportamentele sexiste din cadrul mișcării noastre să fie abordate și subliniind nevoia de a publica mai multă literatură anarha-queer și anarha-feministă.

În iulie 2023, cel de-al 15-lea Târg Anarhist de Carte din Balcani va avea loc la Ljubljana/Slovenia, în același oraș unde, în urmă cu 20 de ani, a început totul. De-a lungul anilor, târgul de carte a devenit o instituție. Târgul oferă un cadru pentru schimburi și discuții între anarhiștii din Balcani, e un spațiu în care inițiativele editoriale anarhiste își prezintă publicațiile, oferind în același timp o scenă pentru vorbitorii radicali și grupurile anarhiste. Pentru activiștii și organizațiile anarhiste, târgul reprezintă o bună ocazie de a intra în contact și de a se organiza împreună, un eveniment în cadrul căruia anarhiștii locali ajung la comunitatea mai largă prin prezentări în spații publice sau prin ieșiri în stradă. El oferă, de asemenea, tovarășilor din alte părți ale lumii ocazia de a intra în contact cu mișcarea din Balcani.

Acțiuni comune: de la taberele „No Border” la marșul anti-Lukov

La începutul anilor 2000, anarhiștii din întreaga regiune au început să organizeze acțiuni comune și să sprijine luptele din alte țări, alăturându-se mai cu seamă tovarășelor/-ilor/-x din țările vecine.

În 2001 și 2002, au fost organizate în Slovenia zile de acțiune și tabere de protest susținute și de tovarăși din alte țări balcanice: 1 Mai 2002 și Zilele de acțiune „Nu NATO”, în noiembrie 2002, la Ljubljana/Slovenia și două tabere „No Border” la Petišovci, în 2001, și la Središče na Goričkem, în 2002.⁴⁵ În timp ce ziua de 1 Mai 2002 a fost organizată în întregime de anarhiști, celelalte trei evenimente au

⁴⁴ Declarația celei de-a 14-a ediții a Târgului Anarhist de Carte din Balcani, iunie 2022, online: <https://bab14.blackblogs.org/the-final-statement/>.

⁴⁵ E-mail de la anarhiștii sloveni, 21 ianuarie 2023.

fost organizate de o coaliție mai largă de persoane și grupuri ale noii mișcări antiautoritare, din care anarhiștii făceau parte integrantă.⁴⁶

În aprilie 2002, o conferință internațională și-un protest au avut loc la Zagreb, sub sloganul „O altă lume este posibilă”. Comitetul organizatoric a acoperit un spectru politic larg, de la mișcări anarhiste și sociale la sindicate muncitorești. Și-au invitat tovarășii și tovarășele din străinătate să li se alăture.⁴⁷

În februarie 2002, vechea organizație Alpha Kappa din Salonic/Grecia a organizat o conferință intitulată „Anarhiștii din Balcani împotriva războiului”, la care au participat tovarăși din Slovenia, Serbia, Macedonia și Turcia. În timpul conferinței, participanții s-au alăturat unei demonstrații locale împotriva invaziei Irakului sub un banner pe care scria „Capitalismul ucide în război și în pace”. Pentru anarhiștii sloveni, aceasta a fost prima dată când au intrat în contact cu mișcarea din Grecia.⁴⁸ La primul Târg Anarhist de Carte din Balcani, în 2003, membrii Alpha Kappa din Salonic/Grecia și-au invitat tovarășii să se alăture protestului antiglobalizare împotriva summitului UE de la Salonic. Printre protestatari, care veniseră din mai multe țări diferite, se aflau și membri ai grupului bulgar Anarcho-Resistance, precum și anarhiști din fostele republici iugoslave.⁴⁹

O altă tabără „No Border” a avut loc în 2003 într-un sat româno-maghiar de lângă Timișoara/România, o localitate situată în regiunea de frontieră româno-sârbo-maghiară.⁵⁰ În afară de țări precum Germania, Marea Britanie și Polonia, printre cei 150 de participanți s-au numărat și persoane din Ungaria, Serbia și Grecia.⁵¹

În 2005, anarhiștii bulgari și greci au făcut echipă pentru a organiza o tabără „No Border” de ambele părți ale frontierei greco-bulgare. Tabăra a început pe partea bulgară și, după ce participanții au trecut granița, a continuat cu marșuri în Xanthi/Grecia și Komotini/Grecia, ambele localități numărând o minoritate musulmană considerabilă.⁵²

La 6 decembrie 2008, anarhistul Alexis Grigoropoulos, în vârstă de 15 ani, a fost împușcat mortal de polițiști în cartierul Exarheia din Atena/Grecia. În aceeași zi, s-a declanșat o revoltă națională, care avea să dureze până la sfârșitul lunii. În fiecare zi au avut loc marșuri, proteste, revolte, ocupări, adunări și evenimente în toată Grecia, iar mișcarea anarhistă a fost una dintre forțele motrice ale acestei mișcări. Tovarăși din întreaga lume și-au exprimat solidaritatea, iar unii dintre ei au venit în Grecia. De exemplu, anarhiștii din Sofia au călătorit la Salonic/Grecia, alăturându-se revoltei.⁵³

La 23 decembrie 2008, în timp ce mișcările din Grecia erau încă în desfășurare, Konstantina Kouneva, imigrantă bulgară stabilită la Atena, femeie de serviciu și activistă sindicală, a fost atacată cu acid sulfuric, cel mai probabil de bătauși angajați de șeful ei. Atacul a declanșat revolte, atacuri asupra birourilor companiei și marșuri de solidaritate în toată țara. Ca reacție la acest atac, la 1 mai 2009, anarhiștii greci și bulgari au organizat un miting comun la Sofia/Bulgaria, sub sloganurile „Nu vom plăti pentru criza voastră” și „Oamenii pe primul loc”. Aproximativ 150 de persoane au participat la marș. Un an mai târziu, un alt miting anarhist transfrontalier de 1 mai a avut loc la Skopje/Macedonia. I s-au alăturat atât tovarăși din Bulgaria, cât și din Grecia. După aceea, mitingurile comune de 1 mai nu au mai continuat.⁵⁴

⁴⁶ E-mail de la anarhiștii sloveni, 2 martie 2023.

⁴⁷ „Drugaciji svijet je moguć! Another World Is Possible!”, în *Abolishing the Borders from Below*, #3, aprilie 2002, pag. 14, online: <https://abolishing.noblogs.org/files/2021/02/ABB-03s-1.pdf>; e-mail de la anarhiștii sloveni, 21 ianuarie 2023.

⁴⁸ E-mail de la anarhiștii sloveni, 2 martie 2023.

⁴⁹ E-mail de la un/o anarhist/ă din Salonic/Grecia, 23 ianuarie 2023; e-mail de la anarhiștii sloveni, 21 ianuarie 2023. E-mail de la anarhiștii sloveni, 2 martie 2023.

⁵⁰ <https://anarhiva.com/items/browse?tags=No-border+camp+Timi%C8%99oara>.

⁵¹ „D.I.Y. #1 (2004)”, Anarhiva, accesat la 5 martie 2023, online: <https://anarhiva.com/items/show/114>.

⁵² Programul Noborder Actions in Greece, 25-28 aug. 2005, 28.7.2005, online: <http://no-racism.net/article/1319/>; Noborder Action Bulgaria-Greece, 27.8.2005, online: <http://no-racism.net/article/3734/>.

⁵³ Interviu cu Ivo, un anarhist din Sofia/Bulgaria, realizat la 11 decembrie 2022.

⁵⁴ Interviu cu Nikos, un anarhist din Salonic/Grecia, realizat la 1 November 2022; interviu cu Ivo, un anarhist din Sofia/Bulgaria, realizat la 11 decembrie 2022.

În 2009, rețeaua anarhistă din Balcani s-a alăturat campaniei internaționale de solidaritate pentru eliberarea „celor șase” din Belgrad. În noaptea de 24 spre 25 august 2009, două cocteiluri molotov au fost aruncate asupra ambasadei Greciei din Belgrad. A doua zi, a apărut un text în care se revendica atacul și se declara că este o acțiune de solidaritate cu anarhistul grec Thodoris Iliopoulos. Acesta era unul dintre ultimii prizonieri în urma revoltei din decembrie 2008 din Grecia, iar în momentul atacului asupra ambasadei grecești se afla în greva foamei, cerând să fie pus în libertate. La o săptămână și jumătate după atac, patru membri ai organizației anarho-sindicaliste sârbe ASI și alte două persoane au fost arestate. Cei arestați aveau să petreacă jumătate de an în închisoare, fiind eliberați în cele din urmă după procesul din februarie 2010. În tot acest timp, a fost inițiată o campanie internațională de solidaritate, cerând eliberarea celor șase tovarăși. Au fost organizate mitinguri la nivel internațional, dar și în Balcani, în multe cazuri în fața ambasadelor și consulatelor sârbe locale. Au avut loc acțiuni în Ljubljana/Slovenia, Zagreb/Croația, Zrenjanin/Serbia, Atena/Grecia, Salonic/Grecia, Sofia/Bulgaria, Komotini/Grecia, Skopje/Macedonia. Anarhiști din Grecia, Croația, Bulgaria și Polonia au călătorit la Belgrad pentru a asista la proces.⁵⁵

În 2010, un cutremur puternic a lovit Serbia, provocând moartea a două persoane și deteriorarea a sute de clădiri. Epicentrul a fost foarte aproape de orașul Kraljevo din centrul Serbiei, unde se afla o mică comunitate anarhistă. Sub sloganul „Balcanii solidarității, nu ai naționalismului”, anarhiștii din rețeaua balcanică au decis să-și sprijine camarazii în eforturile lor independente de a acorda ajutor. În Zrenjanin/Serbia, Timișoara/România și Salonic/Grecia au fost organizate strângeri de fonduri.⁵⁶

Un punct fix în calendarul anarhiștilor din Balcani îl reprezintă contraprotестul antifascist împotriva marșului Lukov din Sofia/Bulgaria. Din 2003, fasciștii bulgari se adună anual la Sofia pentru a-l onora pe generalul pro-nazist bulgar Hristo Lukov. În 2010, anarhiștii și antifasciștii bulgari au început să organizeze contraprotестe, iar din 2015 și-au invitat tovarășii din regiune să li se alăture, deoarece fasciștii își mobilizau și rețelele internaționale. De atunci, anarhiștii, în principal din țările vecine, România, Serbia, Macedonia și Grecia, au venit la Sofia, făcând din contraprotестul antifascist un semn puternic de solidaritate regională. În 2018, de exemplu, aproximativ 250 de anarhiști și antifasciști, printre care și un autobuz întreg din Salonic, au fost pe străzile din Sofia. Unul din grupurile din comitetul de organizare al contra-marșului a fost Queer Squad, o organizație anarhistă și feministă cu sediul la Sofia. Astfel, la manifestație a existat și un bloc queer cu steaguri curcubeu și afișe feministe.⁵⁷

În 14 mai 2015, obiectorul de conștiință grec Michalis Tolis a fost judecat de tribunalul militar din Ioannina/Grecia pentru crima de nesupunere, i.e. refuzul de a se înrola în armată. Aproximativ 80 de tovarăși din Ioannina și din alte orașe grecești, dar și din Croația și Serbia, s-au adunat în jurul tribunalului militar. Un tovarăș din Zagreb/Croația a depus mărturie în proces. Referindu-se la istoria și brutalitatea războaielor din Iugoslavia, dar și la activitățile împotriva războiului de atunci, el a scos în evidență necesitatea antimilitarismului chiar și pe timp de pace: „Când izbucnește războiul, e prea târziu.”⁵⁸ Un text antimilitarist colectiv, în solidaritate cu Michalis Tolis, semnat de tovarășii din Belgrad/Serbia, Zagreb/Croația și Mostar/Bosnia, a fost prezentat cu un an mai devreme, cu ocazia unei alte înfățișări în fața tribunalului a lui Tolis, tot din cauza refuzului de a se înrola, la 14 martie 2014.⁵⁹

În octombrie 2015, campania internațională „Three Bridges”, inițiată de anarhiști din diferite orașe grecești, a organizat o întâlnire anarhistă balcanică la Salonic/Grecia. Tovarăși din Macedonia au vorbit despre mișcarea studenților și despre situația refugiaților din Republica Macedoneană, antifasciști din Sofia/Bulgaria, Niș/Serbia, Ioannina/Grecia și Salonic/Grecia au avut o discuție despre luptele

⁵⁵ „ASI Report to IWA Congress 2009 on the Belgrade 6”, online: <https://libcom.org/article/asi-report-iwa-congress-2009-belgrade-6>; interviu cu Ivo, un anarhist din Sofia/Bulgaria, realizat la 11 decembrie 2022.

⁵⁶ <http://positiveyouthkraljevo.blogspot.com/2010/>.

⁵⁷ Intervi cu Ivo, un anarhist din Sofia/Bulgaria, realizat la 11 decembrie 2022.

⁵⁸ Online: https://xupolutotagma.squat.gr/2015/05/27/enimerosi_2o_stratodikeio_m-tolh_14-05-2015/, 14 mai 2015.

⁵⁹ Online: <https://xupolutotagma.squat.gr/2014/03/14/balkan-solidarity-with-the-total-objector-m-tolis-11march2014/>, 14 martie 2014.

împotriva naționalismului și fascismului, iar grupurile de solidaritate cu refugiații din Serbia, Croația, Bulgaria și Grecia au avut un panel despre așa-numita criză a refugiaților din 2015. De asemenea, a avut loc o discuție dedicată luptelor sociale. Au vorbit participanți la mișcarea pentru dreptul la locuire din România, anarhiști din Slovenia și reprezentanții ai grădiniței autogestionate Koko Lepo din Belgrad/Serbia și din Grecia.⁶⁰ Cu două zile înainte de Întâlnirea Anarhistă Balcanică, două bombe au explodat la Ankara/Turcia, vizând un protest democratic pentru pace și împotriva atacurilor armatei împotriva opoziției și rezistenței turcești și kurde. Atacul cu bombă s-a soldat cu 109 morți și alți 500 de răniți. Ca reacție la acest masacru, participanții la Întâlnirea Balcanică și anarhiștii locali au ieșit pe străzile din Salonic/Grecia, anarhiștii turci fiind în fruntea cortegiului.⁶¹

În ianuarie 2018, în contextul disputei greco-macedonene cu privire la denumirea țării ex-iugoslave și al creșterii generale a sentimentelor naționaliste și antislave/antimacedonene, a avut loc un mare miting naționalist la Salonic/Grecia. Fasciștii au profitat de ocazie și au atacat și incendiat *squat*-ul anarhist Libertatia. Ca reacție la acest eveniment și la sentimentul patriotic dominant, o largă coordonare a organizațiilor anarhiste a convocat un marș de solidaritate care a avut loc în Salonic/Grecia, în martie 2018. Aproximativ 4.000 de persoane din Grecia și din alte țări balcanice au ieșit în stradă și au arătat clar că oprimații și exploatații din Balcani nu trebuie să se lase divizați de naționalism. Marșul a inclus un bloc balcanic cu anarhiști din diferite țări din regiune.⁶² Universitatea din oraș a găzduit o conferință în legătură cu marșul, în cadrul căreia vorbitori din Slovenia, Croația, Serbia, Bulgaria, Macedonia și Grecia au discutat despre naționalism.⁶³

În toamna anului 2021, mișcarea zapatistă din Mexic a trimis 177 de zapatiste și zapatisti într-o delegație prin Europa intitulată „La Extemporánea”, adică „Delegația neașteptată”. Primii șapte zapatisti și zapatiste au traversat Oceanul Atlantic pe nava *La Montaña* cu câteva luni înainte, în vara anului 2021, marcând cea de-a 500-a aniversare a victoriei spaniole asupra Imperiului Aztec din Mexic. Rețeaua Anarhistă Balcanică a avut un rol esențial în organizarea vizitei zapatiste în Balcani. În multe locuri, anarhiștii au inițiat comitetele locale de organizare, folosind rețeaua antiautoritară preexistentă pentru a coordona turneul zapatist la nivel regional.⁶⁴ Mai mult decât atât, propunerea pentru turneul din Balcani publicată de comitetele de solidaritate zapatistă din regiune menționa:

Vedem „La Travesía por la Vida” ca pe o oportunitate politică pentru noi, nu numai pentru a lua legătura cu companer@s zapatistas, ci și pentru a consolida, în acest proces, rețelele existente de solidaritate, ajutor mutual și cooperare politică din Balcani. [...] Ar trebui să fie până acum limpede că scopul, dorința și nevoia noastră de a ne organiza la nivelul Balcanilor este profund legată de nevoia politică de a respinge premisa geografiei orientaliste prin care măsura „progresului” teritoriilor noastre e nivelul de integrare economică și militară în Uniunea Europeană, NATO, FMI, BM (și în schimburile de BitCoin...). Iată de ce dorim să transcendem în mod conștient și hotărât noțiunile obișnuite despre ce anume merge împreună și ce nu, și iată de ce am redactat o propunere comună pentru o posibilă etapă balcanică a „La Travesía por la Vida”.⁶⁵

Turneul balcanic a fost planificat să înceapă în regiunea autonomă de frontieră italo-slovenă Friuli Venezia Giulia, apoi să continue prin Slovenia, Croația, România, Serbia și Bulgaria până în Grecia. Cu toate acestea, politicile restrictive privind vizele și frontierele ale statelor italian și grec din timpul pandemiei covid i-au împiedicat pe zapatisti să intre în Italia și Grecia. Abia mai târziu au putut, în sfârșit, să viziteze Italia.

⁶⁰ Βαλκανική Αναρχική Συνάντηση 11 έως 14 Οκτωβρίου, online: <https://pyranthos.org/2015/10/08/>.

⁶¹ E-mail de la Nikos, un anarhist din Salonic/Grecia, 6 februarie 2023.

⁶² [Θεσσαλονίκη] Ενημέρωση, φωτογραφίες και βίντεο από τη βαλκανική διεθνιστική πορεία αλληλεγγύης 10/3/2018, online: <https://athens.indymedia.org/post/1585902/>.

⁶³ E-mail de la anarhiștii sloveni, 2 martie 2023.

⁶⁴ E-mail de la anarhiștii sloveni, 2 martie 2023.

⁶⁵ „La Travesía por la Vida – the Proposal for the Balkan Route”, 11.7.2021, online: <https://zapatista.kompot.si/novice/balkanska-pot>.

Publicații comune: *Ajde* și *Antipolitika*

În anii 2010, tovarăși din diferite țări au început să scoată publicații multilingve comune, cum ar fi volumul *Ajde* și revista *Antipolitika*, și au început să traducă anumite cărți.

În 2012, tovarășii din Grecia și Macedonia au publicat o carte bilingvă greco-macedoneană intitulată *The Ajde Project: Depășirea națiunilor și a frontierelor – un efort colectiv împotriva naționalismului în Balcani*. Cartea a fost retipărită în 2020 și poate fi găsită și descărcată și online.⁶⁶

Antipolitika este o revistă de teorie și analiză anarhistă, editată de anarhiști din diferite țări din regiune în limbile engleză, sârbo-croată și greacă. Primul număr a fost publicat în 2016 și a avut ca tematică militarismul și războiul. Acesta a inclus texte despre inițiativele anti-război din Croația și Serbia din timpul războaielor iugoslave și o critică a politicilor militariste ale guvernului de extrema stângă Syriza din Grecia. Al doilea număr, apărut în 2019, a reunit 23 de texte care formulează o critică antiautoritară și feministă a comunismului de stat iugoslav. În ianuarie și februarie 2020, numărul a fost prezentat în orașele grecești Salonic, Ioannina, Larissa și Atena. Următorul număr al *Antipolitika* este în curs de editare și ar trebui să apară la timp pentru Târgul Anarhist de Carte din Balcani din 2023. Unul dintre membrii grupului editorial își amintește cum a luat naștere *Antipolitika*:

*În timpul vizitei noastre în Grecia — cred că a fost în 2015 la Întâlnirea Anarhistă Mediteraneană din Creta — împreună cu tovarășii din Zagreb, am decis să începem propria noastră revistă care să fie un fel de rezultat al acestor legături anarhiste de prietenie din Balcani. În cadrul acestor întâlniri s-a discutat despre realizarea unei publicații mai oficiale care să fie publicată de Rețeaua de Solidaritate Balcanică. Cred că ar fi trebuit să existe un fel de pagină web, ceea ce nu s-a întâmplat niciodată. Era vorba mai degrabă de o publicație în paralel cu Târgul Anarhist de Carte din Balcani, în sensul că ar fi fost legată de acesta, fiind realizată de o rețea de prieteni care s-au întâlnit prin intermediul proiectului târgului balcanic. Cu toate acestea, nu ar fi o publicație oficială a rețelei, ci mai degrabă ar fi fost realizată de câțiva prieteni din rețeaua anarhistă balcanică și, de asemenea, din alte regiuni. Am decis ca această revistă să se numească Antipolitika și să aibă numere tematice, iar primul număr să fie despre antimilitarism în general și, mai precis, despre mișcarea antimilitaristă antiautoritară care a existat în Serbia și Croația în anii '90, în timpul războiului. Am decis, de asemenea, că dorim să realizăm această publicație în două versiuni: una în sârbo-croată, cealaltă în engleză. Cel de-al doilea număr a avut și o ediție în limba greacă. Este un proiect ambițios. Este practic o publicație de mărimea unei cărți în trei limbi, în trei versiuni diferite. Destul de ambițios, mai ales pentru o mișcare foarte mică.*⁶⁷

O altă publicație importantă pentru regiune este autobiografia lui Alexander Nakov. Cartea povestește cum s-a alăturat acesta mișcării anarhiste bulgare în adolescență, în 1936, petrecându-și anii războiului în închisorile țarului, și cum, la sfârșitul războiului, s-a alăturat partizanilor comuniști macedoneni. După 1945, a participat la reconstrucția mișcării anarhiste din Bulgaria până când, în 1948, a fost trimis în infamul gulag comunist Belene pentru 5 ani. În anii 1970 a fost exilat din nou, timp de 3 ani, într-un sat izolat. În ciuda supravegherii constante și a represiunii, Nakov a rămas fidel convingerilor sale anarhiste, fiind unul dintre militanții care au reînființat Federația Anarhiștilor din Bulgaria (FAB) în 1990.

Nakov și-a scris prima dată autobiografia în 2006 în limba bulgară și a prezentat-o apoi la Târgul Anarhist de Carte din Balcani din 2009, care a avut loc la Salonic/Grecia. În 2016, cartea a fost tradusă în engleză⁶⁸, în 2020 în germană⁶⁹ și în 2021 în sârbă. Cartea și traducerea ei în engleză, precum și

⁶⁶ Project Ajde, online: <https://ajde.gr/english/>.

⁶⁷ Interviu cu un anarhist din Zrenjanin/Serbia, realizat la 23 ianuarie 2023.

⁶⁸ Puteți descărca fișierul PDF al traducerii în limba engleză aici: <https://www.anarchy.bg/wp-content/uploads/2019/12/Nakov-feb-12-2017.pdf>.

⁶⁹ Aleksandar Nakoff: *Knast, Lager und Verbannung – ein bulgarischer Anarchist erinnert sich*, Edition AV, 2021, online: http://www.edition-av.de/buecher/nakoff-ein_bulgarischer_anarchist_erinnert_sich.html.

traducerea în curs de realizare în germană, au fost prezentate și discutate la Târgul Anarhist de Carte din Balcani din 2019, desfășurat la Sofia/Bulgaria.

La finalul ediției din 2019 de la Sofia/Bulgaria, participanții au declarat:

*Având ca punct de plecare traducerea autobiografiei lui Alexander Nakov în mai multe limbi, împreună cu prezentarea noii reviste anarhiste Kontra-Kultura și cu cel de-al doilea număr al revistei Antipolitika, o revistă anarhistă din Balcani tradusă în două limbi, am discutat despre necesitatea de a face schimb și de a traduce texte istorice, dar și relatări ale luptelor în curs de desfășurare din întreaga regiune a Balcanilor. Trebuie să creăm o rețea de schimb și de traducere. Trebuie să ne scriem propria noastră istorie, propriile noastre istorii și analize, pentru a ne da curaj unii altora, pentru a ne aprofunda discuțiile politice și pentru a învăța unii de la alții.*⁷⁰

Cu toate acestea, o astfel de „rețea de schimb și traducere” nu s-a materializat până în prezent.

Consolidarea mișcării la nivel local

Rețeaua Anarhistă Balcanică a servit drept sursă de inspirație și sprijin practic și la nivel local. După ce Târgul Anarhist de carte din Balcani a avut loc la Zagreb/Croația în 2005, la Salonic/Grecia în 2009 și la Ioannina/Grecia în 2016, în aceste orașe au fost inițiate târguri de carte anarhiste locale care au avut loc în fiecare an de atunci. Același lucru este valabil și pentru Zrenjanin, unde, începând cu 2010, Festivalul Antifascist, care a fost organizat până în 2014, a inclus și un târg de carte. Anarhiștii români care participaseră la târgurile din Balcani au fost printre cei care au inițiat primul Târg Autonom de Carte, în 2013, la Cluj/România, care însă a avut o singură ediție.⁷¹ Participarea la Târgul Anarhist de Carte din Balcani din Novi Sad/Serbia din 2018 a încurajat o generație mai tânără de anarhiști din România să-și unească forțele cu generația mai veche de anarhiști români, precum și cu prietenii și tovarășii din stânga mai largă, și să inițieze Târgul Autonom de Carte și Zine, care a avut loc în 2019 și 2021.⁷²

Nu doar evenimente precum târgurile locale de carte au fost un rezultat al rețelei regionale. Deschiderea centrelor sociale din regiune a fost, de asemenea, încurajată de Rețeaua Anarhistă Balcanică. În 2010, a fost înființat centrul social *Adelante* în Sofia/Bulgaria. Pornirea de a deschide un spațiu anarhist a fost inspirată de călătoriile în alte țări din regiune, în primul rând în Grecia. *Adelante* a fost sprijinit și în mod practic din Grecia. Trupe anarhiste din Bulgaria și Grecia, Bitov Terror și No Sin, au susținut împreună un concert la Salonic/Grecia pentru a strânge fonduri pentru centrul social nou deschis.⁷³ Același lucru a fost valabil și pentru centrul social din Belgrad/Serbia, după cum își amintește un tovarăș din Zrenjanin:

Rețeaua ne-a ajutat, bineînțeles. Există o mare diferență între Grecia și restul Balcanilor în ceea ce privește dimensiunea mișcării, ceea ce, în opinia mea, are legătură cu istoriile foarte diferite de după cel de-al doilea război mondial. Ceea ce ne-a interesat întotdeauna a fost modul în care mișcarea din Grecia a devenit atât de mare în comparație cu a noastră, care este foarte mică. Mișcarea din Grecia are, de asemenea, o istorie foarte recentă. Oamenii cu care vorbim, prieteni și tovarășii care au fost activi încă din anii 1980, au fost martori la recrearea mișcării; sau, cel puțin, la momentul în care aceasta a devenit o mișcare de mai mare amploare, pornind însă de la ceva care fusese, de asemenea, foarte restrâns. Ne-am gândit că aceste experiențe sunt utile și am încercat să facem tot posibilul să recreăm unele dintre situațiile pe care le-au avut acolo. Întotdeauna am visat să avem un centru social anarhist undeva în Serbia, iar când ne-am mutat activitățile de la Zrenjanin la Belgrad, am făcut acest lucru. Am ocupat un spațiu la sfârșitul anului 2011. Acest lucru a fost parțial

⁷⁰ Declarația celei de-a 13-a ediții a Târgului Anarhist de Carte din Balcani, 29 septembrie 2019, online: <https://bab14.blackblogs.org/statement-of-the-13th-balkan-anarchist-bookfair/>.

⁷¹ Interviu cu un activist anarho-punk din Timișoara/România, realizat la 1 decembrie 2022.

⁷² Interviu cu un membru al colectivului editorial Pagini Libere, realizat la 3 noiembrie 2022: <https://pagini-libere.ro/pentru-un-targ-autonom-de-carte-si-zine-2021/>.

⁷³ Interviu cu Ivo, un anarhist din Sofia/Bulgaria, realizat la 11 decembrie 2022.

*inspirat de experiența mișcării grecești, așa cum ne-a fost comunicată de prietenii noștri. Aceștia au considerat că existența unor astfel de spații sociale a fost foarte importantă pentru creșterea mișcării de acolo, deoarece le-a permis oamenilor să socializeze într-un mod foarte diferit de modul în care se socializează în spații comerciale. Având în vedere acest lucru, am început spațiul din Belgrad, în 2011.*⁷⁴

Centrele sociale care au existat în Belgrad începând cu 2011 (spațiul *Furija* din *squat-ul Inex-Film*, cinematograful ocupat *Zvezda* și *Okretnica*) au devenit, de asemenea, o bază pentru organizarea regională. Acestea au găzduit un eveniment antimilitarist organizat în comun de tovarăși din Serbia, Grecia și Croația, o prezentare despre mișcarea antiautoritară și luptele din Grecia, precum și despre turul zapatist prin Europa din 2021.⁷⁵

Contactele cu anarhiștii din Grecia și din alte țări din regiune i-au inspirat și pe anarhiștii din Priștina/Kosovo să formeze un grup anarho-sindicalist în 2016 și să deschidă *Sabota*, primul centru social radical din Kosovo, în 2017. Ei au întemeiat astfel primele organizații anarhiste din Kosovo.

În retrospectivă, anarhiștii din Slovenia au constatat că, începând cu anii 2000, rețeaua emergentă și discuțiile dintre tovarăși, în special din fostele republici iugoslave, au jucat un rol important în crearea mișcării anarhiste locale în forma sa actuală. În 2002, aceștia au fondat Federația Social-Anarhistă (SAF), care a durat până în 2004. În 2008, un nou grup politic, Inițiativa Anarhistă Ljubljana (APL), a fost format în jurul centrului social anarhist *A-Infoshop*, deschis cu doi ani mai devreme în *squat-ul Metelkova*. În 2009, APL și alte două grupuri anarhiste locale au înființat Federația pentru Organizare Anarhistă (FAO). Ulterior, alte grupuri din Slovenia (și chiar și un grup din Croația) s-au alăturat federației. Aceste grupuri au luat ca model Târgul Anarhist de Carte din Balcani și, pentru o vreme, au avut propriul lor târg de carte, numit Anarh, care călătorea în fiecare an din oraș în oraș.⁷⁶

Concluzii

Rețeaua balcanică de astăzi pune în practică ceea ce anarhiștii din regiune nu puteau decât să viseze la sfârșitul anilor '80, „[o] rețea Est-Est [care] ar permite, de asemenea, medierea expresiilor de solidaritate și ne-ar da astfel curajul și forța necesară pentru a ne angaja în favoarea libertății politice, sociale și culturale în țările din Est.”⁷⁷ Rețeaua se bazează pe contactele care au fost stabilite în anii '90, când în multe țări din regiune s-au format primele grupuri anarhiste, când în Bulgaria a fost reînființată federația anarhistă și când, în mijlocul unui război brutal, anarhiștii din fosta Iugoslavie încercau să ajungă unii la alții, sfidând logica războiului și a naționalismului. În anii 2000, anarhiștii din Balcani au început să organizeze acțiuni comune și au înființat Târgul Anarhist de Carte din Balcani ca punct de întâlnire anual. În anii 2010, aceștia au creat, de asemenea, un *mailing list* ca mijloc de comunicare și au început să lucreze la publicații comune, cum ar fi revista *Antipolitika*.

Rețeaua Anarhistă Balcanică este un proiect internaționalist foarte important și valoros și poate servi drept exemplu pentru tovarășii din alte regiuni ale lumii. Depinde de noi să continuăm munca depusă până acum, să stabilim noi contacte și să aprofundăm relațiile deja existente, să ne sprijinim reciproc din punct de vedere politic și financiar, să consolidăm rețeaua și să continuăm Târgul Anarhist de Carte din Balcani. Astfel punem în practică viziunea noastră privind o comunitate transfrontalieră. Toată lumea este chemată să contribuie și să se implice!

⁷⁴ Interviu cu un anarhist din Zrenjanin/Serbia, realizat la 23 ianuarie 2023.

⁷⁵ E-mail de la un anarhist din Zrenjanin/Serbia, 5 februarie 2023.

⁷⁶ E-mail de la anarhiștii sloveni, 21 ianuarie 2023; e-mail de la anarhiștii sloveni, 2 martie 2023.

⁷⁷ „Appel à l'établissement de relations Est-Est”, în: *Izток* n°13, septembrie 1986, online: <http://www.la-presse-anarchiste.net/spip.php?article1800>.

Biblioteca Anarhistă

Anonim
Rețeaua anarhistă balcanică
iulie 2023

<https://pagini-libere.ro/brosuri/reteaua-anarhista-balcanica/>

În 2023 a avut loc cea de-a cincisprezecea ediție a Târgului Anarhist de Carte din Balcani. La târg a fost lansată această scurtă istorie a rețelei de solidaritate din Balcani, începând cu perioada postbelică, când ideea a început să fie vehiculată în cercurile anarhiștilor aflați în exil, și până la apariția primelor inițiative în timpul războaielor din fosta Iugoslavie. Sunt amintite acțiunile comune din anii 90-2000 (inclusiv târgul balcanic), concertele anarho-punk, taberele „no border”, marșul anti-Lukov (cel de care v-am spus mai mult c-ar fi fost primul eveniment mai de seamă din 2023), publicații ca „Iztok”, „Dincolo de zidurile naționalismului și războiului”, „Antipolitika” etc. Textul, apărut în opt limbi, printre care și limba română, este însoțit de imagini care documentează această istorie „de dedesubt” a solidarității anti-militariste și anti-naționaliste din Balcani.

ro.theanarchistlibrary.org